

SIILIN KOULUN OPPILAANOHAUKSEN TILAN ARVIOINTI

Pertti Kinnunen

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu, 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Kinnunen, Pertti	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi SIILIN KOULUN OPPILAANOJJAUKSEN TILAN ARVIOINTI		
Koulutusohjelma Jyväskylän Ammattikorkeakoulu, opinto-ohjaajan -koulutus		
Työn ohjaaja(t) Virtanen, Riitta		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehityshankkeen tarkoituksena oli arvioida Siilin koulun oppilaanohjauksen tilaa. Arviointi käsitti kyselyjä, jotka tehtiin koulun oppilaille, oppilaanohjaajalle ja rehtorille. Arvioinnissa tutkittiin oppilaanohjauksen saatavuutta ja tarvetta koulussa. Tässä arvioinnissa keskeiset näkökulmat olivat kasvun ja kehityksen ohjaus, opiskelutaitojen ohjaus, ammatillisen suuntautumisen ohjaus ja jatko-opintoihin ohjaus. Arvioinnin perusteella Siilin koulun oppilaanohjauksessa on puutteita. Opinto-ohjauksen osa-alueiden toteutumisessa oli jonkin verran eroja. Koulussa huolehditaan hyvin oppilaiden hakeutumisesta yhteishaussa toisen asteen koulutukseen, mutta varsinkin ammatillisen suuntautumisen ohjauksessa on ongelmia. Oppilaille on suuri tarve saada tietoa työelämästä ja ammasteista. Rehtorin ja oppilaanohjaajan näkemysten mukaan oppilaanohjauksen toimivuus oli parempi kuin oppilaiden mielestä.		
Avainsanat (asiasanat) oppilaanohjaus, opinto-ohjaus, opinto-ohjaaja, perusopetus		
Muut tiedot		

Author(s) Kinnunen, Pertti	Type of Publication Development project report	
	Pages 28	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The evaluation of the state of student counselling in Siilin koulu		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College		
Tutor(s) Virtanen, Riitta		
Assigned by		
Abstract <p>The goal of the development project was to evaluate the stage of student counselling in Siilin koulu. The evaluation contained inquiries, which were conducted on pupils, the student counsellor and the principal of the school.</p> <p>In the evaluation was exploded demand and availability on student counselling. In this evaluation the most central viewpoints were personal counselling, educational counselling, career development and placement to further education.</p> <p>On the basis on the evaluation, there are deficiencies in the availability on student counselling. There are some differences in the realization of different sectors of student counselling. The pupils' applying procedure for secondary education in the national joint application was well taken care of, but especially in careers counselling there are many problems. Pupils need much more information on working life and professions. According to views of principal and student counsellor, the efficiency of student counselling is far greater than the efficiency experienced by pupils.</p>		
Keywords student guidance, student counselling, student counsellor, comprehensive school		
Miscellaneous		

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	SIILIN KOULUN OHJAUSKÄYTÄNNÖISTÄ	5
3	OPPILAANOHIJAUKSEN TILA	7
3.1	Oppilaanohjauksen tila peruskoulun yläluokilla	7
3.2	Oppilaanohjaajien toimenkuvasta	10
3.3	Oppilaanohjaus oppilaitoksen tasolla	11
4	SIILIN KOULUN OPPILAANOHIJAUKSEN TILAN ARVIOINTI	11
5	ARVIOINNIN TULOKSET	12
5.1	OPPILAANOHIJAUKSEN TILA OPPILAIDEN ARVIOIMANA	13
5.1.1	Oppilaiden arvio oppilaanohjauksen tarpeellisuudesta ja saatavuudesta	13
5.1.2	Oppilaiden arvio omista taidoistaan	15
5.1.3	Oppilaiden tyytyväisyys saamaansa ohjaukseen	17
5.2	OPPILAANOHIJAAJAN NÄKEMYKSIÄ	18
5.2.1	Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen	18
5.2.2	Oppilaanohjaajan näkemys työelämäyhteistyöstä Siilin koululla	19
5.2.3	Oppilaanohjaajan oma osaaminen	20
5.3	OPPILAANOHIJAUS SIILIN KOULULLA	21
5.3.1	Oppilaanohjaajan ohjattavana olevien oppilaiden määrä	21
5.3.2	Oppilaanohjauksen resurssit	22
5.3.3	Ohjaus oppilaitoksen toimintamuotona	23
5.3.4	Ohjausjärjestelmän selkeys oppilaitoksessa	24
5.3.5	Koulun ja kodin yhteistyö ohjauksessa ja syrjäytymisen ehkäiseminen	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	25
6.1	Ohjaustoiminnan arviointijärjestelmän kehittäminen Siilin koululla	25
6.2	Siilin koulun ohjauskäytännön kehittämiskohteita	26
7	LOPUKSI	27
	LÄHTEET	28

KUVIOT

<i>KUVIO 1. Oppilaiden arviot oppilaanohjauksen tarpeellisuudesta ja saatavuudesta</i>	<i>13</i>
<i>KUVIO 2. Oppilaiden opiskelutaidot</i>	<i>16</i>
<i>KUVIO 3. Oppilaiden työelämän tuntemus</i>	<i>16</i>
<i>KUVIO 4. Oppilaiden valmius tehdä jatkosuunnitelmia</i>	<i>17</i>
<i>KUVIO 5. Oppilaiden tyytyväisyys oppilaanohjaukseen</i>	<i>18</i>
<i>KUVIO 6. Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen</i>	<i>19</i>
<i>KUVIO 7. Oppilaanohjaajien työelämäyhteistyö</i>	<i>20</i>
<i>KUVIO 8. Oppilaanohjaajan osaamisprofiili</i>	<i>21</i>
<i>KUVIO 9. Oppilaanohjauksen resurssien vertailu</i>	<i>23</i>
<i>KUVIO 10. Ohjaus oppilaitoksen toimintamuotona</i>	<i>24</i>
<i>KUVIO 11. Ohjausjärjestelmän selkeys-indeksien vertailu</i>	<i>24</i>

1 JOHDANTO

Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus arvioida omaa toimintaansa, mutta kuitenkin vain noin kolmasosa oppilaitoksista on tehnyt opinto-ohjauksen itsearvioinnin (Karjalainen & Kasurinen 2006, 174). Siilin koulun oppilaanohjauksen tilasta ei ole tehty aikaisemmin arviointia ja kehityshankkeenä tarkoituksena onkin kartoittaa Siilin koulun ohjaustoiminnan tilaa ja löytää sieltä oppilaanohjauksessa olevia vahvuuksia ja heikkouksia. Tämän itsearvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa Siilin koulun oppilaanohjauksen käytänteiden kehittämiseksi.

Koululainsäädännön mukaan oppilaalla on oikeus saada riittävästi tarvitsemaansa henkilökohtaista ja muuta ohjausta, mutta laajan opetushallituksen oppilaanohjauksen tilan arvioinnin mukaan tämä tavoite ei toteudu ja oppilaanohjauksen saatavuudessa on vakavia puutteita. Arvioinnissa havaittiin, että peruskouluissa jatko-opintoihin ohjaus toteutuu yleensä hyvin, mutta henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjauksessa, opiskelutaitojen ohjauksessa ja ammatillisen suuntautumisen ohjauksessa on puutteita. (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju, & Svedlin, 2002, 22–23.)

Siilin koulun itsearviointi toteutettiin kevään 2006 aikana. Itsearvioinnissa käytettiin opetushallituksen laatimia valmiita tietokonepohjaisia lomakkeita, jotka koulun rehtori, oppilaanohjaaja ja yhdeksänsien luokkien oppilaat täyttivät. Huoltajille tarkoitetut lomakkeet lähetettiin koteihin täytettäväksi, mutta lomakkeita palautettiin niin vähän, että huoltajien arviointi oppilaanohjauksen tilasta on jätetty raportista kokonaan pois. Raportissani tarkastelen arvioinnin tuloksia oppilaiden, rehtorin ja oppilaanohjaajan näkökulmasta ja vertailen näiden kolmen tahon näkemyksiä oppilaanohjauksesta toisiinsa. Lisäksi vertailen Siilin koulun ohjauksen tilaa opetushallituksen ja muihin opinto-ohjauksen tilasta tehtyihin arviointeihin.

2 SIILIN KOULUN OHJAUSKÄYTÄNNÖISTÄ

Siilin koulu on Pieksänmaalla toimiva yläkoulu. Koulussa oli lukuvuonna 2005–2006 330 oppilasta ja 25 päätoimista opettajaa. Koulussa on yksi päätoiminen oppilaanohjaaja, joka vastaa pääsääntöisesti koulun ohjauksesta, ja lisäksi rehtori vastaa kahden luokan ohjauksesta. Luokkamuotoista oppilaanohjausta annetaan 7. ja 9. vuosiluokilla 1 viikkotunti, mutta 8. vuosiluokalla ei luokkamuotoista ohjausta ole lainkaan. Kahdeksasluokkalaisten ohjaus on

sisällytetty luokanvalvojen tehtäviin. Luokanvalvoja järjestää oppilailleen kehityskeskusteluja, joiden yhteydessä huoltajille tarjotaan mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnistä ja opintojen edistymisestä..

Työelämään tutustumisjaksoja Siilin koululla pidetään vain yksi: yhdeksännen luokan syksyllä oppilaat ovat yhden viikon TET-jaksolla, josta he kirjoittavat raportin. Kosketusta työelämään oppilaat saavat myös vierailukäynneillä paikkakunnan eri työpaikkoihin. Lisäksi oppilaan-ohjaustunneilla käy eri ammattialojen edustajia kertomassa omasta alastaan. Luokkamuotoisessa ohjauksessa työelämään tutustutaan myös opetusfilmien, oppaiden, lehtien ja Internet-sivujen avulla. Ammatinvalintapsykologi käy oppitunneilla kertomassa työvoimapalvelun tarjoamista palveluista yhdeksäsluokkalaisille, mutta ryhmävierailua Pieksämäen työvoimatoimistoon ei resurssien puutteen vuoksi ole toistaiseksi voitu järjestää.

Jatko-opintoihin ohjausta järjestetään Siilin koululla oppituntien aikana ja henkilökohtaisten keskustelujen avulla. Paikallisiin oppilaitoksiin tehdään vierailuja mahdollisuuksien mukaan, mutta pääsääntöisesti eri oppilaitosten edustajat käyvät oppitunneilla kertomasta erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista.

Kodin ja koulun välinen yhteistyössä merkittävimpiä ovat vanhempainillat. Koulussa pidetään keväisin tulevien 7.-luokkalaisten huoltajille vanhempainilta, jossa kerrotaan siirtymisestä alakoulusta yläkouluun ja siihen liittyvistä muutoksista. Syksyisin 7.-luokkalaisten huoltajille järjestetään vanhempainilta, jonka teemoja ovat mm. vanhemmuus ja valinnaisaineet.

Yhdeksäsluokkalaisten huoltajille on keväisin ennen yhteishakua vanhempainilta, jossa lukion ja ammatillisten oppilaitosten edustajat kertovat oman oppilaitoksen koulutusvaihtoehdoista.

Päätarkoituksena on selkeyttää huoltajille, mitä koulutusväyliä ja -muotoja on tarjolla paikkakunnalla yhdeksäsluokkalaisille. Tiedotus ja neuvonta kuuluvat luonnollisesti koulun ohjaukselliseen peruskäytäntöön.

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi Siilin koulussa yleisimmin käytettyjä toiminta-tapoja ovat oppilashuoltotyöryhmän työskentely, yhteistyö oppilaanohjaajan, erityisopettajan ja tukiopetuksen kanssa sekä yhteydenotot kotiin. Lisäksi koulussa toimii paikkakunnan alakoulujen kanssa yhteinen kuraattori.

3 OPPILAANOHIJAJUKSEN TILA

3.1 Oppilaanohjauksen tila peruskoulun yläluokilla

Opetushallitus on arvioinut opinto-ohjauksen tilaa eri oppilaitoksissa. Arvioinnin pääkohteet perusopetuksessa olivat ohjauksen saatavuus ja sen rooli koulutuksen siirtymävaiheissa eli siirryttäessä perusopetuksen kuudennelta vuosiluokalta seitsemännelle, perusopetuksesta lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Arviointi käsitti kyselyjä ja haastatteluja, jotka tehtiin perusopetuksen, lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaille, opinto-ohjaajille, rehtoreille ja koulutuksen järjestäjille ja lääninhallituksille sekä perusopetuksen oppilaiden huoltajille.

Opetushallituksen tekemän arvioinnin mukaan opinto-ohjauksen saatavuudessa on puutteita. Perusopetuksen oppilaiden mielestä oppilaanohjauksen saatavuus on korkeintaan kohtalainen, ja noin viidesosa oppilaista ei ollut saanut tai käyttänyt henkilökohtaista ohjausta kertaakaan yläluokkien aikana. Tässä ryhmässä oli paljon poikia ja ammatilliseen koulutukseen suuntautuneita oppilaita. Lisäksi heidän koulumenestyksensä oli jonkin verran yleistaso heikompi. Tutkimuksessa todettiin, että oppilaanohjaajat arvioivat saatavuuden yleensä huonommaksi kuin oppilaat, kun taas rehtorit arvioivat ohjauksen saatavuuden yleensä melko hyväksi. (Numminen ym. 2002, 22.) Ohjauksen tarpeen on kuitenkin koko ajan vielä todettu lisääntyvän työmarkkinoiden, ammattirakenteiden ja koulutusjärjestelmien muuttuessa (Virolainen 2001, 18).

Yksi oppilaanohjauksen keskeistä tavoitteista on oppilaan itsetuntemuksen kehittyminen ja erilaisten valintojen tekemiseen tarvittavien valmiuksien tukeminen. Oppilaan *kasvun ja kehityksen ohjaus* on oppilaanohjauksen keskeistä sisältöä, ja aihepiiriä käsitellään luokkamuotoisessa ohjauksessa kuin myös henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa. Oppilaanohjaajien ja rehtoreiden mukaan yläkoulussa henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus toteutuu melko hyvin, mutta oppilaiden mielestä se on vain kohtalaista (Numminen ym. 2002, 81).

Nuorten identiteettityö ja heidän tulevaisuuden suunnitelmansa ovat haasteita ohjaustyölle. Opinto-ohjaajat ovat korostaneet, että oppilaiden realistisen minäkäsityksen rakentamisessa ovat ohjauskeskustelut erittäin tarpeellisia. Luonnollisesti nuoren minäkäsityksen kehittymiseen vaikuttavat oppilaanohjaajan lisäksi useat muut tahot: vanhemmat, ystävät ja opiskelutoverit ovat merkittäviä vaikuttajia. Lisäksi muilla opettajilla on merkitystä varsinkin ainekohtaisen opiskeluminäkuvan kehittymiseen. (Nissilä, Lairio & Puukari 2001, 101.) Kasvun ja kehityksen

tukemisen merkitys lisääntyy kouluissa yhteiskunnallisten muutosten ja siihen liittyvien syrjäytymisongelmien vuoksi.

Opetussuunnitelman perusteissa on edellytetty kaikkien nuorta opettavan osallistuvan opiskelutaitojen ohjaukseen, mutta opetushallituksen tutkimuksen mukaan opiskelutaitojen ohjauksessa oli suuria puutteita. Oppilaiden arvion mukaan *opiskelutaitojen ohjaus* on toteutunut yleisesti oppilaitoksissa vain melko heikosti tai kohtalaisesti. Peruskoulun oppilaiden arviot opiskelutaitojen ohjauksesta olivat kuitenkin yleisesti paljon myönteisempiä kuin lukiossa tai ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien. (Numminen ym. 2002, 81, 23.) Tämä voi selittyä sillä, että peruskoulun yläluokilla oppilaiden ei vielä välttämättä tarvitse käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä ja – strategioita niin tehokkaasti kuin toisen asteen opiskelussa.

Peruskoulun oppilaista tytöt arvioivat yleensä opiskelutaitojen ohjauksen poikia paremmaksi ja lukioon suuntautuneet paremmaksi kuin ammattiinsuuntautuneet. Oppilaanohjaajien mielestä opiskelutaitojen ohjaus toteutuu melko hyvin ja rehtorit arvioivat opiskelutaitojen ohjauksen toimivuuden kaikista korkeimmaksi. Opiskelutaitojen ohjaus tapahtuu luontevasti eri oppiaineiden yhteydessä, jolloin aineenopettajat huolehtivat oman oppiaineensa opiskelutaitojen ohjauksesta. Oppilaiden kokemusten mukaan muut opettajat eivät kuitenkaan ohjanneet opiskelua kovinkaan paljon, jopa 65 % oppilaista katsoi, etteivät opettajat osallistuneet opiskelun ohjaukseen. Oppilaiden mielestä he ovat saaneet oppilaanohjaajalta selvästi enemmän tukea opiskelutaitoihin kuin muilta opettajilta. (Numminen ym. 2002, 81.)

Aikaisemmin opettaminen nähtiin pääasiassa tiedonsiirtona opettajalta oppilaalle ja oppiminen oli passiivista tiedon vastaanottamista. Tiedon rakentamisessa ja hankkimisessa korostuu nykyisten oppimiskäsitysten mukaan oppijan oma aktiivinen rooli. Tulevaisuuden yhteiskunnassa oppijoilta vaaditaan uusia taitoja: sisäistä motivaatiota, kriittistä tiedon ja oman oppimisen arviointia, valmiutta hankkia ja soveltaa tietoa sekä pohtia erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Opetuksessa on myös otettava huomioon yhteiskunnassa ja nuorten elämässä vaikuttavat ympäristöt. Opetuksen kehittämisen suuria haasteita tulevat olemaan uudet teknologiapohjaiset oppimisympäristöt. (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 78.)

Ammatillisen suuntautumisen ohjauksen todettiin opetushallituksen arvioinnissa olevan yksi oppilaanohjauksen ongelma-alue. Oppilaat ovat perillä uranvalinnan tärkeydestä ja arvostavat erilaisia työelämään ja ammatteihin tutustuttamisen muotoja. Valtakunnallisessa arvioinnissa tuli

kuitenkin ilmi, että erityisesti peruskoulun oppilailla oli suuri tarve saada tietoa erilaisista ammateista ja työelämästä. Oppilaat katsoivat, että tietoja erilaisista tutkinnoista on saanut hyvin, mutta ammattien ja niiden työtehtävien sisältö on jäänyt hämäräksi. (Numminen ym. 2002, 23.)

Oppilaat ja oppilaanohjaajat arvioivat ammatillisen suuntautumisen ohjauksen kohtalaiseksi, mutta rehtoreiden mielestä se toteutuu melko hyvin. Oppilaat pitivät työelämään ja ammatteihin tutustumista tärkeänä ja 65 % oppilaista oli sitä mieltä, että TET-päiviä pitäisi lisätä. Oppilaiden mielestä TET-jaksoilla sai hyödyllistä tietoa työelämästä paljon paremmin kuin luokkatunneilla. (mt. 2002, 83).

Yhteiskunnan ja työelämän muutokset edellyttävät uranvalinnan ohjaukselta muutoksia, joiden avulla urankehitystä voidaan tukea entistä paremmin. Oppilaanohjaajien onkin kehitettävä uranvalinnan ohjaukseen uudenlaisia ajattelu- ja toimintamalleja. Yleissivistävässä koulutuksessa tulisi vahvistaa uranvalinnan perusteiden opetusta, joilla tuettaisiin uranvalintaan liittyvän itsetuntemuksen kehitystä. (Lairio ym. 2001, 74). Työterveyslaitoksessa onkin kehitetty nuorten uranhallinnan vahvistamiseksi ryhmämenetelmiä, esimerkiksi Kohti työelämää – ryhmämenetelmä peruskouluja varten. Mallia on kokeiltu jo joissain koulussa, mutta tutkimukset menetelmän vaikuttavuuden arvioimiseksi ovat vielä kesken. (Koivisto & Vuori 2006, 281.)

Opetushallituksen tutkimuksen mukaan oppilaanohjauksen vahvinta aluetta on *jatko-opintoihin ohjaus*. Oppilaat arvioivat jatko-opintoihin ohjauksen melko hyväksi. Tyttöjen mielestä ohjaus toteutuu melko hyvin, mutta pojat arvioivat ohjauksen hiukan heikommaksi. Lisäksi oppilaat, jotka olivat suuntautuneet lukioihin, arvioivat ohjauksen paremmaksi kuin ammattiinsuuntautuneet. Oppilaanohjaajien mielestä tuleviin opiskelupaikkoihin ohjaus oli kohtalaista, kun taas rehtorit arvioivat sen melko hyväksi. (Numminen ym. 2002, 83–84.)

Vaikka jatko-opintoihin ohjaus toteutuu hyvin, ohjaustoiminnassa siirtymistä toiselle asteelle tulisi valmistella tehokkaasti koko yläkoulun ajan (Kasurinen ym. 2006, 52). Toisaalta joissain yhteyksissä oppilaanohjausta on syytetty koulukeskeisyydestä: ohjaus peruskoulusta toisen asteen kouluihin sujuu hyvin, mutta uransuunnittelun ohjaus ja neuvonta kouluista työelämään eivät toteudu kovin hyvin.

3.2 Oppilaanohjaajien toimenkuvasta

Oppilaanohjaajien työn arvioinneissa on havaittu, että ohjausta toteutetaan hyvin kirjavasti. Perusopetuksessa yhtenä syynä voi olla se, että oppilaanohjaajien työhön on sisällytetty monenlaisia tehtäviä. Ohjauksen tavoitteena tulisi kuitenkin olla, että kaikki oppilaat saavat tasa-arvoisen mahdollisuuden saada tarvitsemiaan ohjauspalveluja. (Kasurinen ym. 2006, 17.)

Perusopetuksessa päätoimisella opinto-ohjaajalla oli keskimäärin 245 ohjattavaa. Oppilaanohjaajista 50 % piti ohjattavanaan olevien oppilaiden määrää erittäin suurena tai melko suurena, 41 % piti määrää kohtalaisena ja 9 % piti ohjattavien määrää melko pienenä. (Numminen ym. 2002, 194.)

Opetushallitus arvioi ohjauksen olosuhteita ja käytettävissä olevia resursseja. Perusopetuksen oppilaanohjaajien mielestä ohjauksen olosuhteet ja resurssit ovat yleensä kohtalaisia. Tutkimuksessa selviteltiin opinto-ohjauksen aineellisia olosuhteita kysymällä opinto-ohjaajien näkemystä tiloista, välineistä ja oppimateriaalista. Peruskoulun oppilaanohjaajista 72 % arvioi, että oppilaitoksen henkilökohtaiseen ohjaukseen tarkoitetut oppilaanohjauksen tilat on melko tai erittäin hyvin järjestetty. Omaa luokkatilaa oppilaanohjaajilla on harvemmin, vain 36 % oppilaanohjaajista arvioi, että luokkatilat on järjestetty erittäin tai melko hyvin. Peruskoulun oppilaanohjaajien työtilojen tietotekninen varustus on yleisesti heikompi kuin toisella asteella työskentelevien ohjaajien ja lisäksi vain puolet oppilaanohjaajista katsoi, että heillä on valmius käyttää tietotekniikkaa ohjauksessaan. Yhteishakuun liittyvää opetusmateriaalia on saatavilla riittävästi, mutta lehtiä, kirjoja ja tietotekniikkaa hyödyntävien oppimateriaalin käyttökelpoisuus on melko heikko. (Numminen ym. 195–197.)

Oppilaanohjaajat arvioivat oman osaamisensa keskimäärin hyväksi tai keskinkertaiseksi. Parhaiten he katsovat hallitsevansa jatko-opintoihin ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät kysymykset. Kohtalaiseksi he arvioivat taitonsa työskennellä syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä tunnistaa oppimisvaikeudet. Myös omia tietoteknisiä taitoja pidettiin keskimäärin kohtalaisina. Kaikista heikoiten oppilaanohjaajat mielestään tunsivat kansainväliset opiskelu- ja työnsaantimahdollisuudet. (Numminen ym. 2006, 221.) Haastattelututkimuksen perusteella on kartoitettu oppilaanohjaajien täydennyskoulutustarpeita. Sen mukaan lähes puolet oppilaanohjaajista kaipaa tietoa erilaisista ohjausmenetelmistä. Muita esille nousseita koulutustarpeita olivat nuorten erityisvaikeuksien kohtaaminen ja tieto- ja viestintäteknologia. Oppilaanohjaajista 25 % toivoi saavansa koulutusta

tulevaisuuden kehitystrendeistä ja 10 % toivoi koulutusta kansainvälisyyteen liittyviin kysymyksiin. (Lairio, Puukari, Nissilä & Varis 2001, 174–175.)

3.3 Oppilaanohjaus oppilaitoksen tasolla

Opetushallitus on arvioinut opinto-ohjauksen toimintaympäristöä ja toimintaedellytyksiä oppilaitoksissa. Tutkimuksessa kiinnittää huomiota se, että rehtorit antavat monista asioista myönteisemmän kuvan kuin oppilaanohjaaja ja oppilaat. Esimerkiksi yläkoulujen rehtoreiden mukaan opinto-ohjauksen olosuhteet kouluissa ovat yleensä hyvät ja osittain jopa erinomaiset. Lisäksi opinto-ohjauksen arvostus oppilaitoksissa on rehtoreiden mielestä melko hyvä. Opettajat ja oppilaat arvostavat sitä ja pitävät sitä lähes yhtä tärkeänä kuin muuta opetusta. (Numminen ym. 2002, 169, 181.)

Opetussuunnitelmien perusteissa edellytetään, että koko oppilaitoksen henkilöstö osallistuu ohjaukseen. Opetushallitus tutki myös oppilaitosten ohjauksellisuutta. Sitä arvioitiin selvittämällä, millainen on oppilaitosten ohjauksen kokonaissuunnitelman tila ja miten koulun henkilöstö osallistuu ohjaukseen. Peruskoulujen rehtorit pitivät koulunsa ohjauksellisuutta yleisesti melko hyvänä. Kuitenkin lähes puolet rehtoreista ilmoitti, ettei koulussa ollut laadittu ohjauksen kokonaissuunnitelmaa. Kouluissa, joissa se oli laadittu, sen tekemiseen oli osallistunut lähes aina oppilaanohjaaja ja usein myös rehtori. Opettajista vain alle puolet oli ollut laatimassa koulunsa ohjaussuunnitelmaa. Rehtorien arvioiden mukaan eniten ohjausta antaa opinto-ohjaaja, kun taas luokanvalvojat, rehtorit ja aineenopettajat osallistuvat ohjaukseen jokseenkin vähän. (Numminen ym. 2002, 170–172.)

4 SIILIN KOULUN OPPILAANOHJAUKSEN TILAN ARVIOINTI

Opetushallitus on laatinut oppilaanohjauksen oppilaitosten käyttöön itsearviointi-aineiston, joka sisältää valmiit kyselylomakkeet. Lomakkeet on luettavissa ja asennettavissa opetushallituksen Internet-sivuilta (www.oph.fi/kehittämishankkeet/oppilaan- ja opinto-ohjauksen_kehittämishanke/materiaalipankki/ohjauksen_itsearviointi_lomake/ohjeet_ja_tiedostot). Peruskoulun yläluokkia varten on neljä erilaista lomaketta: oppilaslomake, oppilaanohjaajan lomake, rehtorilomake ja huoltajien lomake. Lomakkeet ovat tietokonepohjaisia. Lomakkeiden kysymykset ovat muodoltaan väittämiä, joihin annetaan vastaukset viisiluokkaista asteikkoa käyttäen. Kun

ryhmät ovat täyttäneet lomakkeensa, niistä tulostetaan oppilaitoksen käyttöön raportti, joka sisältää kyselyn tuloksista tehtyjä kuvauksia eli profiileja ja tunnuslukuja eli indeksejä.

Arviointilomakkeiden pohjalta laadittu oppilaanohjauksen toimivuusbarometri on työväline, jonka avulla voidaan tunnistaa ne oppilaanohjauksen osa-alueet, jotka toimivat koulussa hyvin, ja ne osa-alueet, joissa on vielä kehitettävää. Barometrissä käytetään oppilaanohjauksen toimivuuden arviointiin asteikkoa 1-5, jossa luvut 4-5 tarkoittavat melko hyvää tai erinomaista tulosta, luku 3 tarkoittaa kohtalaista tai keskinkertaista tulosta ja luvut 1-2 alueita, jossa koulun tulisi kehittää toimintaansa. Barometri antaa hyvän pohjan oppilaanohjauksen tilan arvioinnille ja antaa viitteitä siitä, missä osa-alueissa oppilaanohjauksessa on puutteita. Siten barometri on hyvä väline, kun koulun ohjaustoimintaa pyritään kehittämään.

Oppilaiden kyselylomakkeissa heidän on arvioitava oppilaanohjauksen tarpeellisuutta ja saatavuutta, opiskelutaitojaan ja työelämätuntemustaan, tietoja jatkokoulutusmahdollisuuksista sekä arvioitava tyytyväisyyttään saamaansa ohjaukseen ja sen riittävyteen. Rehtorin lomakkeessa arvioidaan opinto-ohjauksen saatavuutta ja resursseja, ohjausta oppilaitoksen toimintamuotona, koulun ja kodin välistä yhteistyötä oppilaanohjauksessa ja toimenpiteitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Oppilaanohjaajan lomake sisältää myös arviot oppilaanohjauksen saatavuudesta ja resursseista. Lisäksi oppilaanohjaajan on arvioitava oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutumista oppilaitoksessa, työelämäyhteistyötä, omaa osaamistaan ja ohjausta oppilaitoksen toimintamuotona.

Oppilaanohjauksen itsearviointi tehtiin Siilin koululla keväällä 2006. Tietokonepohjaisen kyselylomakkeen täyttivät koulun yhdeksäsluokkalaiset eli 106 oppilasta oppituntien aikana. Lisäksi koulun rehtori ja oppilaanohjaaja täyttivät omat lomakkeensa. Huoltajien lomakkeet lähetettiin oppilaiden mukana kotona täytettäväksi. Vanhempien arviot Siilin koulun oppilaanohjauksesta on kuitenkin jätetty raportista pois, koska vain harvat huoltajat palauttivat kyselylomakkeen.

5 ARVIOINNIN TULOKSET

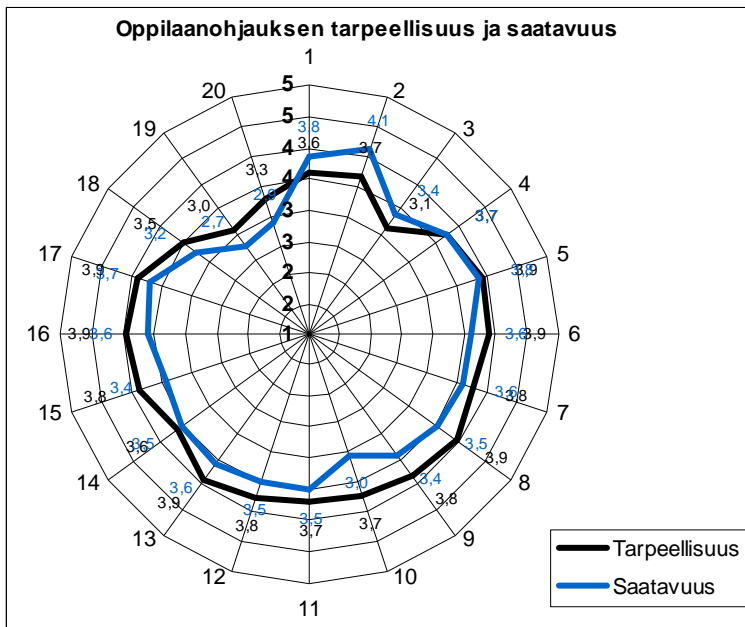
Raportissani käsittelen oppilaanohjauksen tilaa Siilin koulussa ensin oppilaan tasolta. Tarkastelun lähtökohtia on, saako oppilas riittävästi ohjausta ja neuvontaa omaan kehitykseensä, opiskelunsa kulkuun ja oppimiseensa, ammatilliseen suuntautumiseensa sekä erilaisiin jatkokoulutusmahdollisuuksiinsa. Tämän jälkeen koulun ohjauksen tilaa tarkastellaan

oppilaanohjaajan tasolta, miten oppilaanohjauksen tavoitteet toteutuvat, miten työelämäyhteistyö toteutuu ja millainen on oppilaanohjaajan arvio omasta osaamisestaan. Viimeisenä arvioidaan oppilaanohjauksen tilaa oppilaitoksen tasolta rehtorin antaman arvioinnin perusteella.

5.1 OPPILAANOHJAUKSEN TILA OPPILAIDEN ARVIOIMANA

5.1.1 Oppilaiden arvio oppilaanohjauksen tarpeellisuudesta ja saatavuudesta

Siilin koulun oppilaat pitivät oppilaanohjauksen sisältöjä melko tärkeinä (ka. 3,67), mutta he arvioivat ohjauksen saatavuuden vain kohtalaiseksi (ka. 3,48). Oppilaiden arvio saatavuudesta on kuitenkin hiukan valtakunnallista tasoa parempi. Kuviosta 1. kuitenkin näkyy, että lähes kaikilla osa-alueilla oppilaat arvioivat ohjauksen saatavuuden heikommaksi kuin tarpeellisuuden.

Kuviota 1. käytetään hyväksi tarkasteltaessa oppilaiden käsityksiä oppilaanohjauksen saatavuudesta ja tarpeellisuudesta eri osa-alueitten kautta. Tarkoituksena on selvittää, miten opinto-ohjauksen ydinalueet (henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus, opiskelutaitojen ja opiskelun ohjaus, ammatillisen suuntautumisen ohjaus ja jatko-opintoihin ohjaus) toteutuvat Siilin koulussa.

KUVIO 1. Oppilaiden arviot oppilaanohjauksen tarpeellisuudesta ja saatavuudesta

Henkilökohtaiseen kasvun ja kehityksen tukeminen Siilin koulussa

Itsetuntemuksen ja kehityksen tukemista (väittäjä 11) ja henkilökohtaisissa ongelmissa tai vaikeuksissa tukemista (14) oppilaat pitivät melko tärkeänä, mutta kuitenkin tukea näissä kysymyksissä oppilaat katsoivat saavansa vain kohtalaisesti. Oppilaiden arviot tuen saamisesta olivat kuitenkin hiukan parempia kuin opetushallituksen tekemässä tutkimuksessa.

Ohjaus ja neuvonta eivät ole vain oppilaanohjaajan työkuvaan kuuluvaa, vaan myös muiden opettajien edellytetään osallistuvan ohjaukseen. Kyselyn mukaan oppilaat pitivät tärkeimpänä oppilaanohjaajalta saamaansa ohjausta ja neuvontaa (17) ja toiseksi tärkeimmäksi he arvioivat luokanvalvojan tai ryhmänohjaajan antaman ohjauksen ja neuvonnan (18). Kohtalaisen tärkeänä he pitivät muiden opettajien ohjausta (20) ja vähiten tärkeimpänä rehtorilta saamaansa ohjausta ja neuvontaa (19). Oppilaiden arvion mukaan kaikilta näiltä neljältä taholta saadussa ohjauksessa on puutteita.

Opiskelutaitojen ja opiskelun ohjaus Siilin koulussa

Oppilaita pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeänä he pitivät ohjausta ja miten paljon sitä oli saatavilla opiskeluun 7.-9. luokilla (1), ainevalintoihin ja valinnaisaineisiin liittyviin kysymyksiin (2) ja eri oppiaineiden arvosteluun (3). Opiskeluun ja ainevalintoihin oppilaat katsoivat saavansa melko hyvin ohjausta, mutta eri oppiaineiden arvostelusta he saivat mielestään tietoa vain kohtalaisesti. Siilin koulun itsearvioinnissa on kuitenkin huomattava, että juuri näissä osa-alueissa oppilaat katsoivat, että ohjausta oli saatavissa riittävästi. Tämä johtuu varmasti osaltaan siitä, että nämä osa-alueet eivät kuulu yksinomaan oppilaanohjaajan työkuvaan, vaan myös muut aineenopettajat käsittelevät niitä oppitunneillaan. Luokanvalvojat ohjaavat ohjauksessaan olevia oppilaita yleisesti yläkoulussa opiskeluun, lisäksi aineenopettajat käsittelevät tunneillaan aineensa arvosteluperusteita sekä kertovat omista valinnaisaineistaan.

Opiskelutaitojen ohjauksessa Siilin koulussa näyttää arvioinnin mukaan olevan puutteita.

Opiskelutaitojen ohjausta (12) oppilaat pitävät tärkeänä, mutta sitä on saatavilla oppilaiden mielestä vain kohtalaisesti. Opiskeluongelmissa ja oppimisvaikeuksissa (13) oppilaat arvioivat ohjauksen vieläkin tärkeämmäksi, mutta sen saatavuudessa on myös puutteita.

Ammatillisen suuntautumisen ohjaus Siilin koulussa

Oppilaiden mielestä tieto työelämästä ja työpaikoista (15) ja ammateista (16) on melko tärkeää, mutta tiedon saatavuudessa on jonkin verran puutteita. Ammasteista oppilaat katsoivat saavansa tietoa melko hyvin, mutta työelämästä oppilaat katsoivat saavansa tietoa vain kohtalaisesti. Tältä osin Siilin koulun tilanne vastaa valtakunnallisen arvioinnin tulosta: oppilailla on selkeä tarve saada lisää tietoa ammasteista ja työelämästä, mutta ohjauksessa on selkeitä puutteita.

Jatko-opintoihin ohjaus

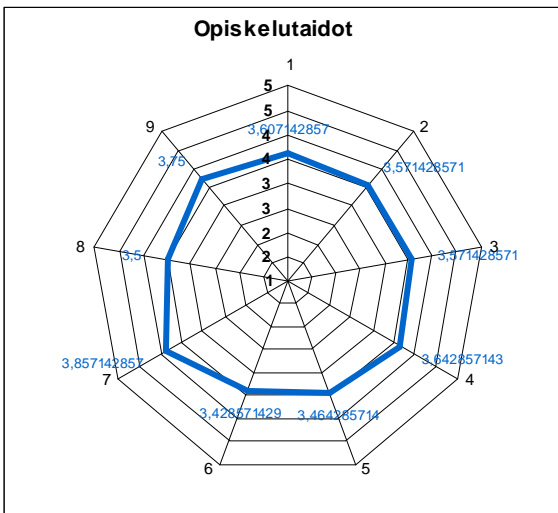
Jatko-opintoihin tutustumista oppilaat pitävät melko tärkeänä. Eroa siinä, mikä koulutusväylä on kyseessä, ei juuri ollut. Lukio-opintoihin perehtymistä (5) sekä ammatilliseen opintoihin perehtymistä (6) oppilaat pitivät yhtä tärkeinä. Sen sijaan tietoa kahden tutkinnon suorittamisesta (7) pidettiin hiukan vähemmän tärkeänä. Oppilaiden arvioinnissa näkyy se, että lukio-opintoihin on saatavilla melko hyvin tietoa, mutta ohjaus ammatilliseen koulutukseen ja kaksoistutkintoihin jää heikommaksi. Yllättävää tuloksissa on se, että peruskoulun yhdeksäsluokkalaiset pitävät melko tärkeänä käsitellä myös jatko-opintomahdollisuuksia lukion (8) ja ammatillisen koulutuksen (9) jälkeen, mutta siihen opinto-ohjausta oli saatavilla vain kohtalaisesti. Myös tietoa kansainvälisistä opiskelumahdollisuuksista pidettiin melko tärkeänä (10), mutta tiedon saanti näistä koulutusväylistä jäi kaikista vähäisimmäksi.

5.1.2 Oppilaiden arvio omista taidoistaan

Opetushallituksen lomakkeissa oppilaiden on myös arvioitava omia taitojaan eri osa-alueilla. Väittämien perusteella on laskettu indeksiluku, joka on suuntaa-antava arvio oppilaiden osaamistasosta.

Opiskelutaidot

Siilin koulun oppilaiden arvioiden mukaan heidän opiskelutaitonsa ovat melko hyvät (indeksi 3,6). Kuviossa 2. näkyvät oppilaiden arviot opiskelutaidoistaan. Siilin koulun tiedotus eri oppiaineiden merkityksestä jatko-opintojen ja tulevan ammatin kannalta toimii hyvin, sillä se toteutuu oppilaiden mukaan melko hyvin. Heikoimman arvioinnin oppilaat antavat taidoilleen käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä, joita he mielestään osaavat käyttää vain kohtalaisesti.

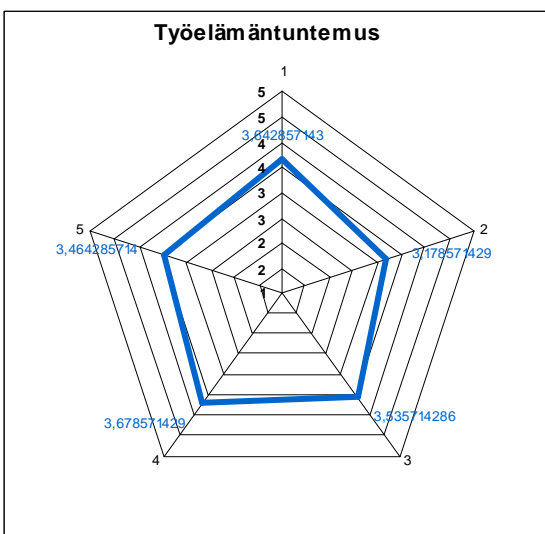
Opiskelutaidot:

- 1 Opiskelu kiinnostaa minua.
- 2 Koen onnistuvani opiskelussa.
- 3 Olen tyytyväinen tekemiini valintoihini.
- 4 Asetan oppimiseen liittyviä tavoitteita itselleni.
- 5 Osaan arvioida onnistumistani oppimisessa.
- 6 Osaan käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä.
- 7 Olen tehnyt ainevalintani tietoisena siitä, mitä ne merkitsevät jatko-opintojen tai tulevan ammattini kannalta.
- 8 Osaan arvioida vahvuuksiani ja heikkouksiani oppijana.
- 9 Osaan pyytää tukiopetusta (tilapäinen tuen tarve) tarvitessani.

KUVIO 2. Oppilaiden opiskelutaidot

Työelämäntuntemus

Kuviossa 3. näkyvät oppilaiden arviot omasta työelämäntuntemuksestaan. He pitivät sitä melko hyvänä (indeksi 3,5). Oppilaat pitivät työelämään tutustumista melko tärkeänä jatko-opiskelusuunnitelmiansa kannalta, ja TET-jaksolla he ovat mielestään saaneet melko paljon uutta tietoa työelämästä. Työelämään tutustuminen vaikuttaa kuitenkin vain kohtalaisesti työasenteisiin. Erilaisista työnhakumenettelyistä he katsoivat saaneensa tietoa kohtalaisesti. Sen, miten tärkeä merkitys työkokemuksilla on uranvalinnan kannalta, oppilaat arvioivat vähäiseksi. Tämä saattaa selittyä sillä, etteivät oppilaat valitse työharjoittelupaikkojaan tulevaisuuden opintojen perusteella. Harjoittelupaikkojen valinnassa ratkaisevia kriteereitä saattavat olla esim. työpaikan läheisyys ja tuttuus.

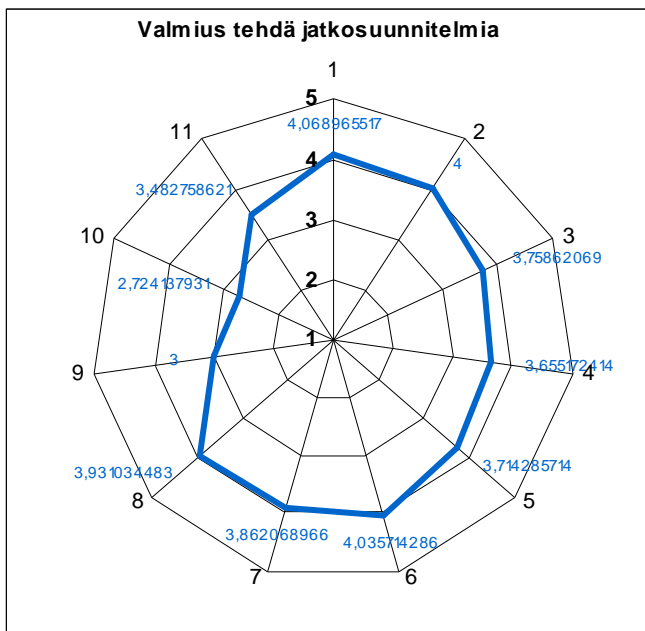

1. Työelämään tutustuminen oli hyödyllistä jatko-opintosuunnitelmieni kannalta.
2. Työkokemuksilla oli tärkeä merkitys uranvalintani kannalta.
3. Työelämään tutustuminen vaikutti myönteisesti työasenteisiin.
4. TET-jaksoilla sain paljon uutta tietoa työelämästä.
5. Olen saanut tietoa työnhakumenettelyistä.

KUVIO 3. Oppilaiden työelämäntuntemus

Jatkokoulutus ja jatkosuunnitelmat

Siilin koulun oppilaiden arvion mukaan heidän valmiutensa tehdä jatkosuunnitelmia on melko hyvä (indeksi 3,66). Kuviossa 4. näkyy, että oppilaiden mielestä heidän valmiutensa hakea koulutuspaikkaa on hyvä ja he tuntevat toisen asteen koulutuksen rakenteet hyvin. Oppilaiden tiedot yhteiskunnan tarjoamista muista neuvonta- ja ohjauspalveluista ovat sen sijaan kohtalaiset. Oppilaat tuntevat työvoimatoimiston tietopalvelun heikosti ja eivätkä he tunne ammatinvalintapsykologin tarjoamia palveluja. Tähän vaikuttaa varmasti se, että oppilaiden ei ole mahdollista käydä ryhmänä vieraillessa työvoimatoimistossa. Työvoimatoimisto on kohtuuttoman kaukana koulusta ja vierailun järjestäminen koulupäivän aikana on melko mahdotonta.

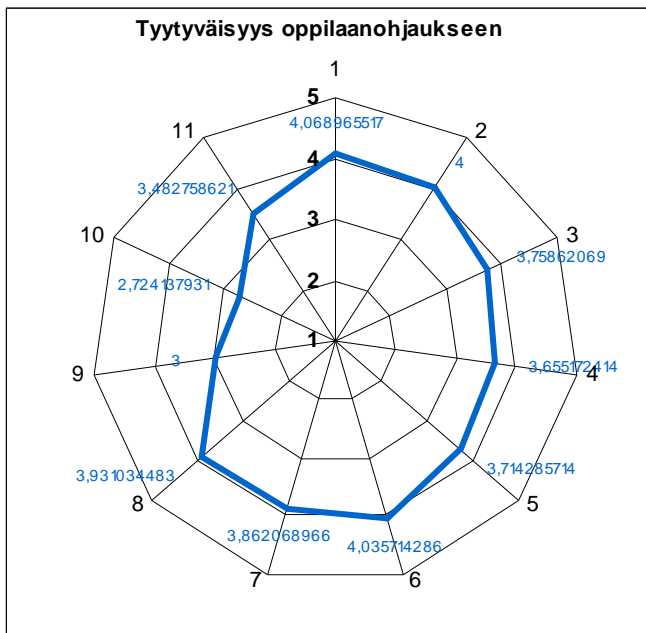
1. Osaan hakea yhteishaussa koulutuspaikkaa.
2. Osaan käyttää yhteishakuopasta.
3. Tunnen etenemistä peruskoulusta jatkokoulutukseen.
4. Tunnen keskeiset piirteet lukiokoulutuksen rakenteesta.
5. Tunnen keskeiset piirteet ammatillisesta koulutuksesta.
6. Olen saanut tietoa siitä, että toisen asteen opiskelija voi suorittaa ammatillisen tutkinnon yhteydessä lukio-opintoja ja/tai yo-tutkinnon.
7. Olen saanut tietoa, siitä, että toisen asteen opiskelija voi suorittaa yo-tutkinnon ohella ammatillisia opintoja tai ammatillisen tutkinnon.
8. Osaan hakea koulutustietoja tietoverkosta.
9. Tunnen työvoimatoimiston tietopalvelun.
10. Tunnen työvoimatoimiston ammatinvalintapsykologin palvelut.
11. Tiedän, kuinka voin hakeutua lisäopetukseen (kymppiluokalle) peruskoulun jälkeen.

KUVIO 4. Oppilaiden valmius tehdä jatkosuunnitelmia

5.1.3 Oppilaiden tyytyväisyys saamaansa ohjaukseen

Kuviosta 5. näkyy, että oppilaat ovat melko tyytyväisiä saamaansa oppilaanohjaukseen ja sen riittävyyteen (indeksi 3,56). Oppilaanohjaus on lisännyt melko paljon oppilaiden tietoja eri ammanteista, työelämästä ja koulutusmahdollisuuksista sekä yhteishausta. Lisäksi oppilaanohjaus on oppilaiden mielestä auttanut melko paljon oppimisessa, tavoitteiden asettamisessa ja opiskelumenetelmien kehittämisessä. Siihen, keneltä hakea ongelmatilanteissa apua, oppilaat sen sijaan eivät ole saaneet tarpeeksi tietoa. Koulun ohjausjärjestelmän selkeydessä on siis jonkin

verran puutteita (vrt. KUVIO 11.). Myös tietoverkkojen käyttöön oppilaanohjauksen apuna eivät oppilaat ole kovin tyytyväisiä. Vähiten tyytyväisiä oppilaat ovat siihen, miten oppilaanohjauksessa annetaan tietoa oman koulun opetuksesta ja toimintatavoista. Oppilaiden näkemyksiä voi selittää sillä, että oppilaanohjaustuntien määrä on pieni ja oman koulun opetuskäytännöistä tiedottaminen on mielletty luokanvalvojien tehtäviin kuuluvaksi.

KUVIO 5. Oppilaiden tyytyväisyys oppilaanohjaukseen

1. Olen tyytyväinen saamaani ohjaukseen.
2. Oppilaanohjaus on lisännyt tietojani ammateista.
3. Oppilaanohjaus on lisännyt tietojani työelämästä.
4. Oppilaanohjaus on lisännyt tietojani koulutusmahdollisuuksista.
5. Oppilaanohjaus on auttanut minua oppimisessa.
6. Oppilaanohjaus on auttanut minua opiskelu- ym. tavoitteiden asettamisessa.
7. Oppilaanohjaus on auttanut minua opiskelumenetelmieni kehittämisessä.
8. Oppilaanohjaus on antanut riittävästi tietoa yhteishausta toisen asteen koulutukseen.
9. Oppilaanohjaus on opastanut tietoverkkojen käyttöön jatko-opintojen suunnittelussa ja ammatinvalinnassa.
10. Oppilaanohjaus on antanut riittävästi tietoa oman koulun opetuksesta ja toimintatavoista.
11. Tiedän, mistä tai keneltä haen apua, jos minulla on ongelmia opiskelussani tai henkilökohtaisissa asioissani.

5.2 OPPILAANOHAJAJAN NÄKEMYKSIÄ

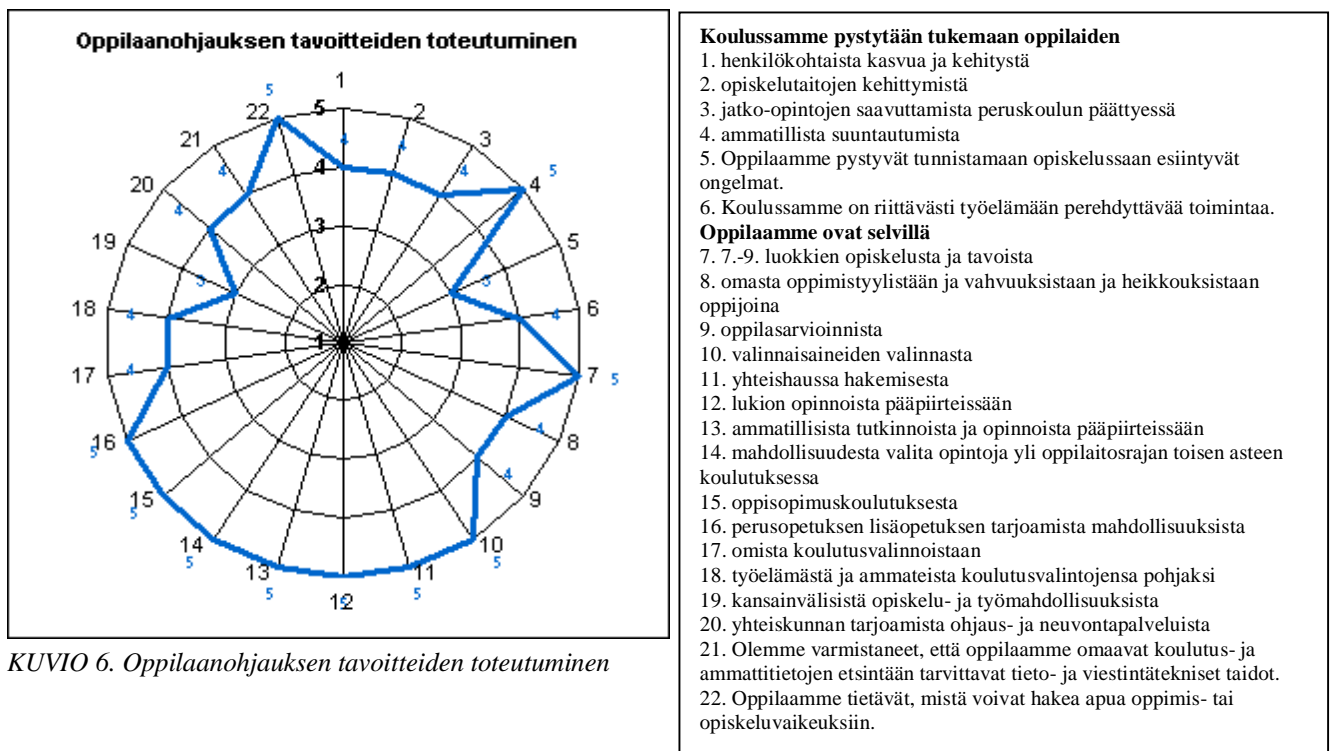
5.2.1 Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen

Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen perustuu Siilin koulun oppilaanohjaajan arvioon siitä, miten opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet on saavutettu. Oppilaanohjaajan arvion mukaan oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen saa erittäin hyvän arvion (indeksi 4,36).

Kuviossa 6. esitellään oppilaanohjaajan näkemyksiä ohjauksen tavoitteiden toteutumisesta. Arvioinnin mukaan oppilaanohjauksen keskeisten sisältöalueiden opettaminen toteutuu hyvin: Koulussa tuetaan melko hyvin oppilaiden henkilökohtaista kasvua ja kehitystä (väittäjä 1), opiskelutaitojen kehittymistä (2) sekä jatko-opintovalmiuksien saavuttamista peruskoulun päättyessä (3). Arvion mukaan koulussa tuetaan erittäin hyvin oppilaiden ammatillista

suuntautumista (4). Vertailtaessa oppilaanohjaajan näkemyksiä oppilaiden näkemyksiin huomataan, että oppilaanohjaajan arvioi koulun tilanteen jonkin verran oppilaita paremmaksi.

Jatko-opintojen ohjaukseen ja valinnaisaineiden valintaan liittyvät tavoitteet toteutuvat oppilaanohjaajan mielestä erinomaisesti. Opiskelutaitojen ohjaus toteutuu koulussa vain kohtalaisesti. Oppilaanohjaajan mukaan oppilaat kykenevät tunnistamaan opiskelussaan esiintyvät ongelmat heikosti, mutta he ovat erinomaisesti selvillä siitä, keneltä voivat hakea apua oppimis- ja opiskeluvaikeuksiin. Tulos on ristiriitainen oppilaiden näkemyksiin verrattuna: Oppilaat katsoivat saavansa opiskelun ohjausta ja tukea opiskeluongelmiinsa vain kohtalaisesti. Heikoiten koulussa toteutuvat oppilaanohjaajan arvion mukaan oppilaiden tutustuttaminen kansainvälisiin opiskelu- ja työmahdollisuuksiin. Tämän osa-alueen arvioivat myös oppilaat kaikista heikoimmaksi.

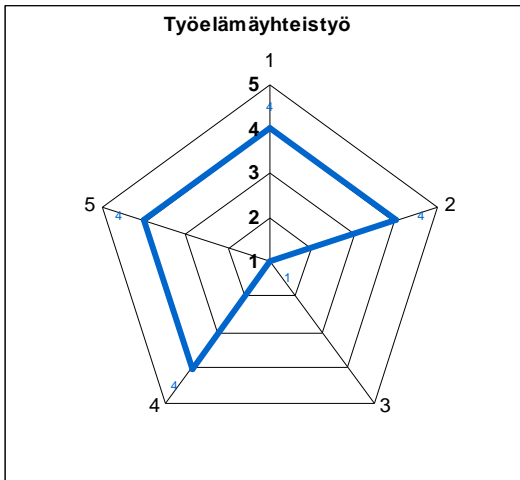

KUVIO 6. Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutuminen

5.2.2 Oppilaanohjaajan näkemys työelämäyhteistyöstä Siilin koululla

Oppilaanohjaajan mukaan työelämäyhteistyö toimii koulussa melko hyvin (KUVIO 7.). Koulussa on melko riittävästi TET-jaksoja oppilaiden koulutus- ja/tai ammatinvalintaprosessin kannalta ja jaksojen sijoittelu on onnistunut. Lisäksi Siilin koulussa työelämäyhteistyö toteutuu melko hyvin: työelämän edustajia vierailee oppitunneilla, ja lisäksi koulun oppilailta on hyvät mahdollisuudet

tehdä vierailuja ammatillisiin oppilaitoksiin. Siilin koulun muut opettajat eivät käy TET-paikoissa lainkaan, mikä varmasti vaikuttaa koulun ohjauksellisuuteen.

KUVIO 7. Oppilaanohjaajien työelämäyhteistyö

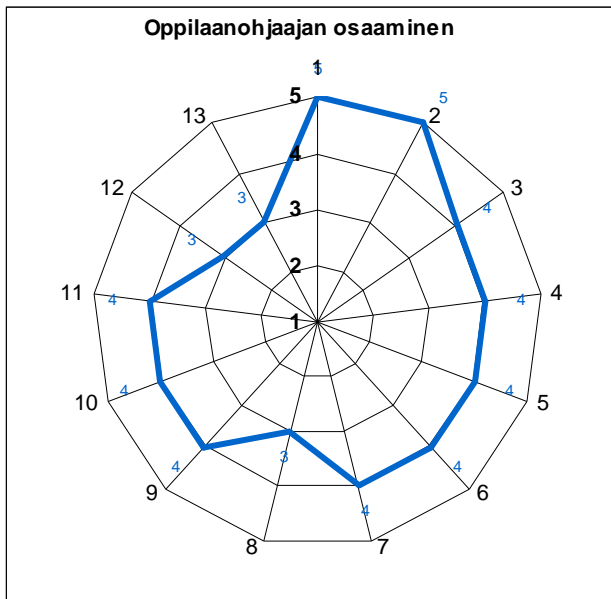
1. TET-jaksoja on riittävästi oppilaiden koulutus- ja/tai ammatinvalintaprosessin kannalta.
2. TET-jaksojen sijoittelu on koulutus- ja/tai ammatinvalintaprosessin kannalta järkevä.

Muut opettajat osallistuvat työelämäyhteistyöhön:

3. käymällä TET-paikoilla
4. kutsumalla työelämän edustajia tunneilleen
5. tekemällä vierailuja ammatillisiin oppilaitoksiin

5.2.3 Oppilaanohjaajan oma osaaminen

Oppilaanohjaajan osaamisprofiilin tarkoituksena on kartoittaa vahvat osaamisalueet ja ne alueet, joissa tarvitaan täydennyskoulutusta. Siilin koulun oppilaanohjaajan arviot omasta osaamisestaan ovat hyvin samanlaisia kuin opetushallituksen tekemässä tutkimuksessa. Oppilaanohjaaja arvioi hallitsevansa erinomaisesti vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot sekä oppilaiden kokonaispersoonallisuuden kasvua tukevat toiminnot. Melko hyvin hän arvioi tuntevansa opiskelun ohjaukseen, ammatilliseen suuntautumiseen ja jatkokoulutukseen liittyvät kysymykset. Vain kohtalaiseksi oppilaanohjaaja arvioi tietonsa eri ammateista ja kansainvälisistä opiskelu- ja työmahdollisuuksista sekä tietotekniset taitonsa.

KUVIO 8. Oppilaanohjaajan osaamisprofiili

1. vuorovaikutus ja yhteistyötaidot
2. oppilaiden kokonaispersoonallisuuden kasvua tukeva toiminta
3. opiskelun ja oppimisen ohjaus
4. oppimisvaikeudet ja niiden tunnistaminen
5. ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus
6. ohjausmenetelmien hallinta
7. ohjauksen teoreettiset perusteet
8. ammattien tuntemus
9. työelämän tuntemus
10. jatko-opintoväylien tuntemus
11. syrjäytymisen ehkäisy
12. tieto- ja viestintäteknikka
13. kansainväliset opiskelu- ja työmahdollisuudet

5.3 OPPILAANOHAUS SIILIN KOULULLA

5.3.1 Oppilaanohjaajan ohjattavana olevien oppilaiden määrä

Valtakunnallisesti asetettujen tavoitteiden mukaan jokaista 250 oppilasta kohden tulisi olla yksi oppilaanohjaaja tai pääasiallisesti oppilaanohjauksesta vastaava opettaja (Sivistysvaliokunnan mietintö 6/2002). Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 päätoimisilla opinto-ohjaajilla on ohjattavanaan keskimäärin 245 oppilasta (Numminen ym. 2002, 21). Taulukossa 1. on esitelty oppilaanohjauksen henkilöresurssit Siilin koulussa rehtorin tekemän selvityksen mukaan. Siilin koulussa oppilaiden lukumäärä on korkeampi kuin opetushallituksen tekemässä valtakunnallisessa tutkimuksessa, joten ohjaustilanteille on Siilin koululla varattu vähemmän aikaa ja resursseja kuin yleensä yläkouluissa. Tutkimuksissa on todettu, että oppilaitoksissa, joissa opinto-ohjaajilla on paljon ohjattavia, eivät kaikki opiskelijat voi saada riittävästi henkilökohtaista ohjausta (Numminen ym. 2002, s. 21).

TAULUKKO 1.

Oppilaitoksessa on oppilaanohjaukseen osoitettua henkilötyötä yhteensä	49	
Mikä päätoimiseksi henkilöiksi muutettuna on (päätoimisuus määritellään oppilaitoksen VES:n tai vastaavan mukaisesti)	1	henkilöä
Oppilasmäärä on	330	henkilöä
Oppilaita oppilaanohjaajaa kohden on	270	henkilöä

Kuitenkin rehtorin ja oppilaanohjaajan mukaan Siilin koulun oppilaanohjauksen saatavuus on melko hyvä. Rehtorin mielestä oppilaan ohjauksen saatavuus on erinomainen (indeksi 4,5), oppilaanohjaajan mielestä saatavuus on melko hyvä (indeksi 4,0).

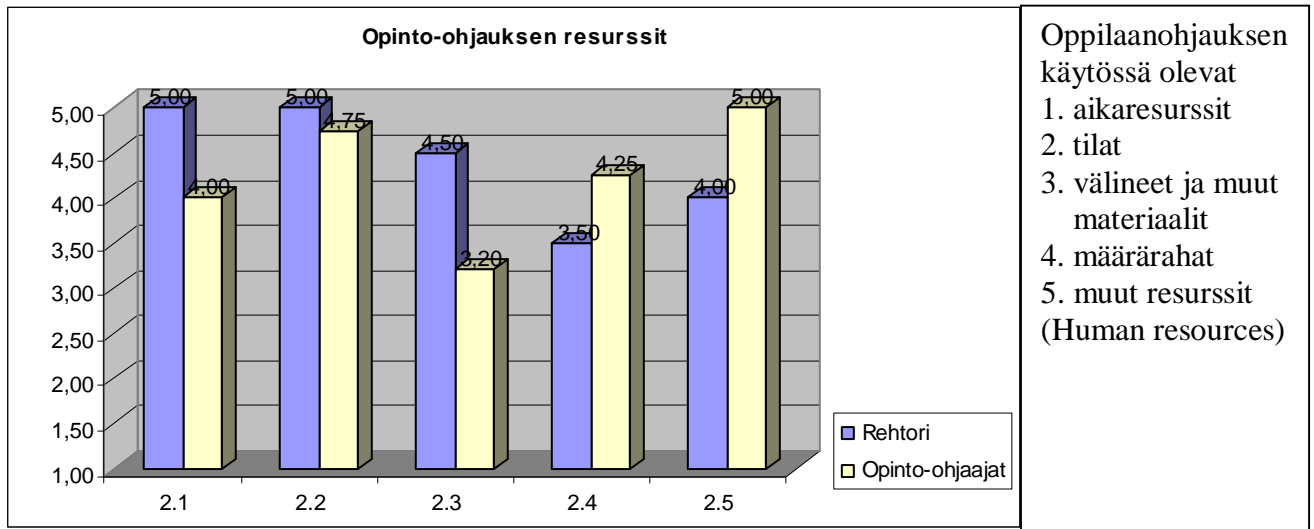
5.3.2 Oppilaanohjauksen resurssit

Oppilaanohjauksen resursseja arvioidaan seuraavilla osa-alueilla: oppilaanohjaukseen käytettävissä oleva aikaresurssi, oppilaanohjauksen tilat, oppilaanohjauksen välineet ja materiaalit, oppilaanohjaukseen käytettävissä olevat määrärahat sekä muut resurssit (Human Resources).

Oppilaanohjaukseen käytettävissä olevat aikaresurssit ovat rehtorin arvion mukaan erinomaiset ja oppilaanohjaajan mukaan melko hyvät. Oppilaitoksessa on oppilaanohjaukseen tarkoitettua henkilötyötä yhteensä 49 viikkotuntia, josta 28 tuntia on oppilaanohjaajien työhön tarkoitettua, 18 tuntia luokanvalvojen ohjaukseen tarkoitettua työtä ja kolme viikkotuntia on jaettu muille opettajille.

Rehtori ja oppilaanohjaajan mukaan koulun oppilaanohjaukseen käytössä olevat tilat ovat erinomaiset. Koulussa oppilaanohjaukseen on osoitettu oma luokahuone ja erikseen henkilökohtaiseen ohjaukseen tarkoitettu työtila, jossa on ajanmukainen tietotekninen varustus. Oppilaanohjauksen käytössä olevat välineet ja materiaalit ovat rehtorin mukaan erinomaiset (indeksi 4,5), mutta oppilaanohjaajan mielestä vain kohtalaiset (indeksi 3,2). Määrärahojen puutteen vuoksi koulussa ei ole hankittu riittävästi ohjausmateriaalia, esim. oppilailla ei ole ollut lukuvuonna 2005–2006 käytössä lainkaan oppikirjaa.

Rehtorin mukaan oppilaanohjaukseen osoitetut määrärahat ovat kohtalaiset (indeksi 3,5) ja oppilaanohjaajan arvion mukaan melko hyvät (4,25). Myös muiden resurssit ovat rehtorin mielestä melko hyvät ja ohjaajan mielestä erinomaiset. Tässä suhteessa Siilin koulun tilanne eroaa jonkin verran opetushallituksen

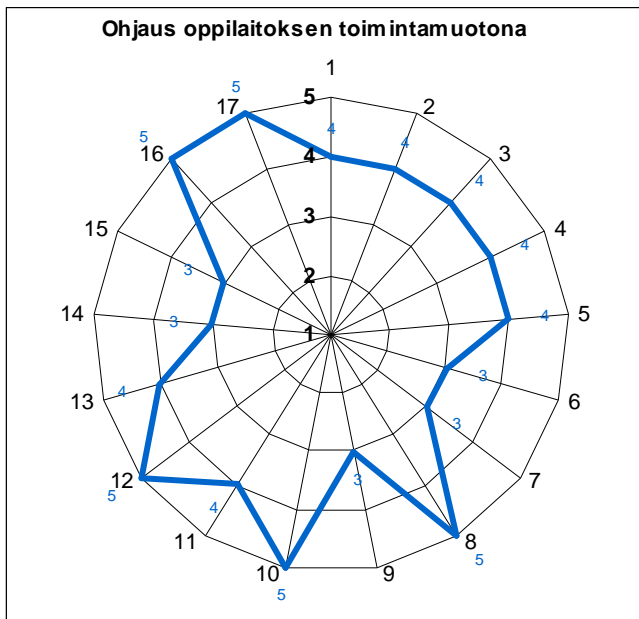

KUVIO 9. Oppilaanohjauksen resurssien vertailu

5.3.3 Ohjaus oppilaitoksen toimintamuotona

Siilin koulun itsearvioinnin mukaan ohjaus toimii koulussa melko hyvin. Ohjaus oppilaitoksen toimintamuotona saa rehtorin arvion mukaan se indeksin 4,0 ja oppilaanohjaajan mukaan 3,93. Koulun ohjaussuunnitelma on laadittu asianmukaisesti ja se sisältää kuvauksen ohjauksen työn- ja vastuun jaosta. Ohjaussuunnitelman laatimiseen eivät kuitenkaan muut opettajat osallistuneet. Opetussuunnitelmassa on kuitenkin jonkin verran puutteita: siinä ei ole painotettu erilaisia työllistymismahdollisuuksia ja niihin liittyviä valmiuksia eikä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjausta.

Muiden opettajien osallistuminen ohjaukseen rehtori arvioi kohtalaiseksi eikä koulussa ole käyty keskustelua opettajien kanssa siitä, millaista ohjauksen tulisi olla. Rehtori arvioi heikoksi myös oppilaiden jälkiohjauksen yhteishakutietojen tultua julki.

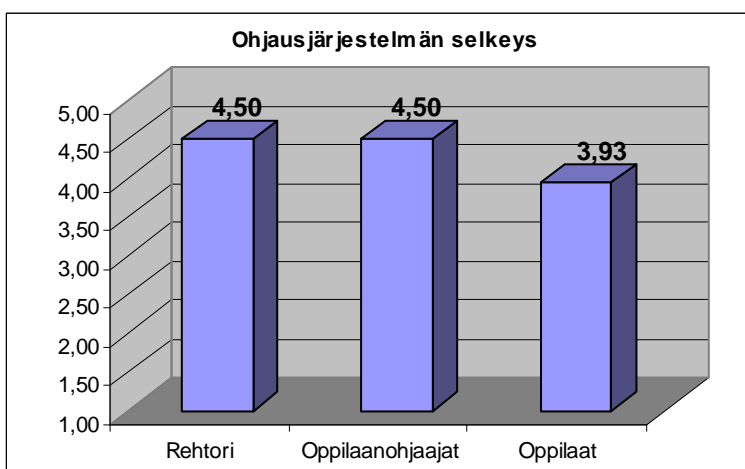

KUVIO 10. Ohjaus oppilaitoksen toimintamuotona

1. Koulussamme on ajantasainen ohjaussuunnitelma.
 2. Ohjauksen toteuttamisesta ja työnjaosta on neuvoteltu kaikkien koulussamme ohjaukseen osallistuvien kesken.
 3. Koulumme ohjaussuunnitelmassa on kuvattu työn- ja vastuunjakoa.
 4. Ohjaussuunnitelmassa on kuvattu, miten oppilaan-ohjausta tehdään yhteistyössä muiden oppilaitosten kesken.
 5. Ohjaus toimii yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa.
 6. Ohjaus on koulussamme mielletty jokaisen opettajan työksi.
 7. Koulussamme on käyty säännöllisesti opettajien kesken yhteistä keskustelua siitä, minkälaista on tuloksellinen ja hyvä ohjaus.
 8. Koulussamme oppilaat saavat riittävän monipuolista tietoa opiskelunsa edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä.
 9. Koulussamme suoritetaan yhteishakutietojen tultua julki kesäkuussa oppilaiden jälkiohjausta.
- Koulumme ohjaussuunnitelmassa painotetaan hyvin**
10. oppilaan kasvun ja kehityksen tukemista
 11. opiskelutaitojen oppimista
 12. koulutus- ja uravalmiuksien kehittymistä
 13. jatko-opintovalmiuksien kehittymistä
 14. erilaisia työllistymismahdollisuuksia ja niihin liittyviä valmiuksia
 15. erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjausta
 16. Koulumme oppilaat ovat tasa-arvoisessa asemassa oppilaanohjauksen palvelujen suhteen.
 17. Oppilaat ovat selvillä ohjauksen työnjaosta ja ohjauspalvelujen saatavuudesta koulussamme.

5.3.4 Ohjausjärjestelmän selkeys oppilaitoksessa

Ohjausjärjestelmän selkeydellä tarkoitetaan sitä, miten hyvin ohjauksen työn- ja vastuunjakoa on oppilaitoksessa määritelty ja miten hyvin oppilaat tietävät, miten ja kenen luo ohjaukseen voi hakeutua. Rehtorin ja oppilaanohjaajan mielestä ohjausjärjestelmän selkeys on erinomainen (indeksi 4,5), mutta oppilaiden mukaan selkeys on jonkin verran heikompi (indeksi 3,39).

KUVIO 11. Ohjausjärjestelmän selkeys-indeksien vertailu

5.3.5 Koulun ja kodin yhteistyö ohjauksessa ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Rehtorin arvion mukaan Siilin koulussa erilaiset yhteistyömuodot huoltajien kanssa toimivat erittäin hyvin (indeksin arvo 4,2). Vanhempainiltojen yhteydessä ja erilaisilla tiedotteilla huoltajille ja oppilaille annetaan riittävästi tietoa koulun opetustarjonnasta ja valinnaisuudesta. Lisäksi huoltajilla on mahdollisuus osallistua oppilaanohjaukseen tekemällä yhdessä lastensa kanssa valintoja. Huoltajat ovat saaneet myös melko hyvin tietoa siitä, miten oppilaanohjaus on koulussa järjestetty. Sen sijaan koulun opetussuunnitelman laatimiseen eivät huoltajat ole osallistuneet lainkaan.

Siilin koulussa käytetyt keinot syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat rehtorin arvion mukaan melko hyvät (indeksi 4,44). Syrjäytymisuhan alaiset nuoret tarvitsevat ohjausta usein enemmän kuin muut nuoret, mutta koulussa on toimiva järjestelmä näiden oppilaiden kasvun ja kehityksen tukemiseksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

6.1 Ohjaustoiminnan arviointijärjestelmän kehittäminen Siilin koululla

Opetushallituksen kehittäminen arviointilomake on ollut käytössä monien aluehankkeiden yhteydessä. Ongelmaksi on muodostunut se, ettei monissa kouluissa ole saatu lomakkeita toimimaan tai niiden tulosten hyödyntäminen on jäänyt minimaaliseksi. (Karjalainen ja Kasurinen 2006, 107.)

Siilin koululla toteutettiin ohjauksen itsearviointi ensimmäisen kerran viime keväänä, mutta tarkoituksena on tehdä siitä pysyvä käytäntö. Selvästi myös koulun itsearviointi-järjestelmää on kehitettävä. Opetushallituksen arviointilomake toimi koulussa hyvin eikä ongelmia tietotekniikan kanssa ollut. Huoltajien osalta arvioinnin järjestely kuitenkin kangerteli. Ongelmaksi muodostui se, että lomakkeet lähetettiin koteihin täytettäväksi, joten niiden palautusprosentti jäi alhaiseksi. Jatkossa lomakkeiden täyttö on järjestettävä toisin, esim. huoltajia voisi pyytää täyttämään lomakkeet jonkin koulun järjestämän vanhempainillan yhteydessä. Huoltajien mielipide oppilaanohjauksen tilasta antavat varmasti uutta tietoa siitä, mitkä ovat Siilin koulun vahvuudet ja heikkoudet. Uskoisin myös, että opetushallituksen nettiseurantajärjestelmän valmistuminen helpottaa jatkossa itsearvioinnin toteuttamista.

6.2 Siilin koulun ohjauk käytännön kehittämiskohteita

Mielestäni Siilin koulun oppilaanohjauksen tila on kokonaisuudessaan melko hyvä. Itsearvioinnissa löytyi kuitenkin osa-alueita, joissa koulun ohjauk käytäntöjä on kehitettävä. Siilin koulussa ohjauksen saatavuutta tulisi kaiken kaikkiaan lisätä, sillä oppilaiden mukaan he saavat riittävästi ohjausta vain muutamilla osa-alueilla. Opinto-ohjauksen tavoitteena tulisi mielestäni olla, että kaikilla osa-alueilla ohjauksen saatavuus olisi suurempi kuin sen tarve.

Yksi keino lisätä ohjauksen saatavuutta olisi tarjota oppilaille katkeamatonta ohjausta koko yläkoulun ajan eli luokkamuotoista ohjausta tulisi tarjota myös kahdeksasluokkalaisille. Koulussa voisi ottaa käyttöön yleisesti muissa kouluissa käytössä olevan systeemin: oppilaanohjausta olisi 0,5 vuosiviikkotuntia 7.- ja 8.-luokkalaisille ja yksi vuosiviikkotunti 9.-luokkalaisille. Näin varmistettaisiin ohjauksen saatavuus kaikille eri luokkatasojen oppilaille.

Selkein puute Siilin koulun ohjauksessa on yhteiskunnan muiden ohjaus- ja neuvontapalveluiden tuntemuksessa. Ei selvästikään riitä, että ammatinvalintapsykologi vierailee yhdeksäsluokkalaisten oppitunneilla kerran vuodessa. Olisi ehdottoman tärkeää, että oppilaat pääsisivät tutustumaan työvoimatoimistoon henkilökohtaisesti. Se alentaisi varmasti oppilaiden kynnystä lähteä hakemaan tukea koulutus- ja ammatinvalintapäätöksilleen työvoimatoimistosta. Tällä hetkellä vain harvat koulun oppilaat rohkenevat lähteä sinne itsenäisesti, vaikka työvoimatoimiston palveluista heille onkin oppitunneilla kerrottu.

Oppilaanohjauksessa on otettava huomioon myös oppilaiden tulevaisuuden suunnitelmat. Vaikka koulussa on pyritty järjestämään tutustumista paikkakunnan oppilaitoksiin, on tämänkaltaista yhteistoimintaa vieläkin tehostettava. Moni oppilas kaipasi tietoja jatko-opiskelumahdollisuuksista lukion ja ammatillisen koulutuksen jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että oppitunneille on kutsuttava vierailijoita niin ammattikorkeakouluista kuin yliopistoistakin kertomaan korkea-asteen koulutuksesta. Lisäksi oppilaille pitäisi olla mahdollisuus käydä tutustumassa johonkin korkea-asteen koulutusyksikköön.

Oppilaiden kansainvälisten koulutus- ja työmahdollisuuksien tuntemus on vähäistä. Tämä varmasti johtuu siitä, että oppilaanohjaajalla itselläkään ei ole niistä tarpeeksi tietoa. Oppilaanohjaajan oman työn kehittymisen kannalta on tärkeää, että koulussa paneudutaan asiaan huolellisesti. Tämä

edellyttää oppilaanohjaajalta aktiivista toimintaa tietojen hankinnassa ja myös osallistumista alaa koskevaan koulutukseen.

Koulussa on myös kehitettävä uusia työskentelytapoja oppilaiden urasuunnitelmien tukemiseksi, sillä sekä valtakunnallisessa tutkimuksessa että Siilin koulun arvioinnissa tällä osa-alueella on suuria puutteita. Usein yritys- ja ammattiesittelyt tapahtuvat pääsääntöisesti koululla, koska niiden järjestäminen on siten helpompaa. Kuitenkin vierailut työpaikoilla antaisivat paremman kuvan työn todellisesta luonteesta. Lisäksi oppitunneilla on käsiteltävä yhä enemmän työnhakemiseen ja uran hallintaan liittyviä kysymyksiä.

Kouluyhteisön ohjauksellisuutta on myös kehitettävä. Koulussa olisi opettajien kesken keskusteltava siitä, millaista ohjausta oppilaille halutaan järjestää. Lisäksi tähän keskusteluun on otettava huoltajat mukaan, jotta ohjaustarpeista ja sen kehittämisestä saataisiin mahdollisimman laaja ja kattava kuva.

7 LOPUKSI

Oppilaanohjauksen kehittämisen tärkeys on huomattu valtakunnallisella tasolla. Opinto-ohjauksen tilaa on kartoitettu ja pyritty siten löytämään ohjauksessa olevat vahvuudet ja heikkoudet. Monet koulut ovat myös osallistuneet erilaisiin kehityshankkeisiin.

Ohjauksen kehittäminen on tärkeää, mutta usein ohjauksen järjestäminen oppilaitostasolla on resurssikysymys. Uusimman Opettaja-lehden mukaan eduskunnan sivistysvaliokunnan painottaa oppilaanohjauksen kehittämisen tärkeyttä ja on esittänyt vuoden 2007 valtion talousarvioon lisämäärärahaa oppilaanohjaukseen. Tämä on ollut myös OAJ:n keskeinen vaatimus. Toivottavasti valiokunnan esitys toteutuu, jotta oppilaanohjauksen kehittämiseen saataisiin riittävästi osoitettua resursseja.

Oppilaiden siirtyessä toiselle asteelle on huolehdittava riittävästä niveltämisvaiheen ohjauksesta. Tarvitaan lisäksi perehdyttämistä yhteiskunnallisiin muutoksiin ja globalisaation tuomiin mahdollisuuksiin. Ei riitä pelkästään oman paikallisen tason koulutusvaihtoehtojen ja työelämän tuntemus, vaan tarvitaan kokonaisvaltaisempaa tietämystä uranvalintaan liittyvistä tekijöistä: verkostoitumisesta eri koulutustasojen kanssa, moniarvoistuvan yhteiskunnan syvempää ymmärrystä ja ylipäättänsä eettistä pohdintaa ohjattavien tulevaisuuden hahmottamiseksi. Vain

laaja-alainen ja pysyvä yhteistyö eri koulutusalojen ja esim. työvoimahallinnon sektorin kanssa antaa riittävän pohjan ohjauksen käytännön kehittämiseksi; aito dialogi ohjattavien ja ohjaajan välillä muuttuvassa yhteiskunnassa jatkuu.

LÄHTEET

Karjalainen, M. & Kasurinen, H. 2006. Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen raportti. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoja 31.

Koivisto, P. ja Vuori, J. 2006. Urahallintaa vahvistavat ryhmämenetelmät oppilaanohjauksen tukena. Teoksessa Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Toim. Marjatta Lairio ja Sauli Puukari. Jyväskylän yliopistopaino, 267–282.

Lairio, M., Puukari, S. ja Nissilä P. 2001. Yhteiskunnalliset kehityslinjat ja opinto-ohjaus. Teoksessa Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Toim. Marjatta Lairio ja Sauli Puukari. Jyväskylän yliopistopaino, 68–89.

Lairio, M., Puukari, S., Nissilä P. ja Varis, E. 2001. Täydennyskoulutus ohjaushaasteisiin vastaajana. Teoksessa Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Toim. Marjatta Lairio ja Sauli Puukari. Jyväskylän yliopistopaino, 163–179.

Nissilä, P., Lairio, M. ja Puukari, S. 2001. Minäkäsityksen tukeminen ohjauksessa. Teoksessa Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Toim. Marjatta Lairio ja Sauli Puukari. Jyväskylän yliopistopaino, 91–102.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. ja Svedlin, R., 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Arviointi 8/002. Opetushallitus. Yliopistopaino, Helsinki.

Violainen, M. 2001. Opinto-ohjauksen tutkimus ja sen haasteet Suomessa. Muistio Opetushallitukselle. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Julkaisematon.

